Suomen ympäristökeskus SYKE
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

18.5.2021 SYKE/2021/1295

Valiokuntakanslian sihteeri Tiikka Suhonen

Viite: HE 71/2021 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle merenkulun ympäristönsuojelulain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Suomen ympäristökeskus SYKEn kommentit liikenne- ja viestintäministeriön lausuntopyyntöön

SYKE toteaa, että merenkulun ympäristönsuojelunlain muuttamista koskevissa aiemmissa lausuntopyynnöissä annetut kommentit on otettu hyvin huomioon uudessa tekstissä. Keskeisiä asioita SYKEn kannalta on ollut sen poistaminen öljyntorjunnan vastuuviranomaisen roolista tehtävän siirryttyä Rajavartiolaitokselle vuoden 2019 alusta sekä mahdollinen tuleva rooli liittyen öljypäästöjen yhteydessä tehtävään meriympäristön tilanarviointiin ja -seurantaan sekä aiheutuneen vahingon vakavuuden arviointiin.

SYKE esittää, että öljyvahingon yhteydessä sen mahdollinen rooli liittyisi em. asiantuntija- ja tutkimustehtäviin koskien meriekosysteemin kemiallis-biologista tilaa. Tätä tehtävää varten olisi SYKElle kuitenkin osoitettava resurssit tapauskohtaisesti ja myös tietotaidon ylläpitoa varten.

SYKE huomauttaa, että edellisessä lausunnossa kuvattu öljyvahingon yhteydessä langetettavaksi suunnitellun öljypäästömaksun määrityksen perustaksi tarkoitetun ympäristövaikutusten arvioinnin kriteeristön laadinnassa on tapahtumassa edistysaskeleita. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) rahoituksella ollaan todennäköisesti käynnistämässä hanketta ”Öljyonnettomuuden merkittävyyden arvioinnin ympäristökriteerit” ja siinä luotavaa kriteeristöä ja sitä taustoittavaa raporttia hyödynnetään öljypäästöjen vaikutusten arvioinnissa kansallisesti Suomen talousvyöhykkeellä. Kriteeristöä voidaan myös soveltaa aluevesillä tapahtuvien öljyvahinkojen vaikutuksien arvioinnissa. Hankkeen päätoteuttaja on SYKE ja sen on suunniteltu käynnistyvän loppukesästä 2021. Kriteeristön on määrä valmistua arvioitavaksi alkuvuodesta 2022.

SYKEn aiemmat asiaan liittyvät lausunnot

Lausunto 12/2020

Lakitekstin kommentoitu osa: “3 luku, Öljypäästömaksu, 1 a §, Arvio päästön aiheuttaman vahingon tai sen vaaran huomattavuudesta”

SYKE lausuu, että öljynpäästömaksun tulisi perustua päästön vakavuutta arvioivaan kriteeristöön, jonka valmistelun täytyisi tapahtua konsultoivan asiantuntijaryhmän toimesta. Vastuuministeriöiden tulisi huolehtia asiantuntijaryhmän työn rahoituksesta.

Lakitekstin kommentoitu osa: “12 luku, Valvonta ja hallintopakko,1 §, Valvontaviranomaiset”

SYKE lausuu, että tekstissä mainittu kohta Suomen ympäristökeskuksesta valvontaviranomaisena poistettaisiin, koska öljyonnettomuuksien operatiivinen torjuntavastuu ei enää kuulu sille. SYKE osallistuu erikseen myönnettyjen resurssien kautta onnettomuuden vakavuuden arviointiin ja sen vaikutusten seurantaan.

Lausunto 2/2021

Öljyn päästökielto ja öljypäästömaksu

12. luku, Valvonta ja hallintopakko,17 §: ”Valvontaviranomaisen toimintavelvollisuus aluksen rikkoessa velvollisuutta jättää jätteet satamaan tai päästäessä ympäristöä pilaavia aineita.
”Jos on selvää näyttöä siitä, että alus on rikkonut velvollisuuttaan jättää alusjätteet ja lastijätteet satamaan, Liikenne- ja viestintäviraston on pysäytettävä alus tai, jos satama, jossa alus seuraavaksi käy, on toisessa valtiossa, ilmoitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle siten kuin alusjätedirektiivissä säädetään.”

”Jos aluksen on havaittu päästäneen öljyä tai haitallisia nestemäisiä aineita Suomen vesialueella, talousvyöhykkeellä tai aavalla merellä, Suomen ympäristökeskuksen, Rajavartiolaitoksen tai Liikenne- ja viestintäviraston on ilmoitettava havaitsemastaan päästöstä satamalle, jossa alus seuraavaksi käy, ja aluksen lippuvaltiolle sekä pyydettävä tätä ryhtymään toimiin päästön johdosta siten kuin alusjäterikosdirektiivissä säädetään.”

SYKE lausuu, että tekstissä mainittu kohta Suomen ympäristökeskuksesta valvontaviranomaisena poistettaisiin, koska öljyonnettomuuksien operatiivinen torjuntavastuu ei enää kuulu sille.
3. luvun 8 §: ”Oikea-aikaisella tiedottamisella varmistettaisiin tältä osin toimiva viranomaisyhteistyö ja se, että Suomen ympäristökeskus voisi tarvittaessa lähettää paikalle oman asiantuntijan arvioimaan päästöä taikka pyytää Rajavartiolaitosta ottamaan tarvittavia näytteitä.”

SYKE lausuu, että oikeuskäsittelyissä mahdollisimman hyvä näyttö ympäristölle tapahtuneesta vahingosta on keskeinen asia. Lausuntojen yleisenä ongelmana on ollut taustatietojen riittämättömyys; aineisto on aiemmissa tapauksissa ollut vajavaista ja puolustus on voinut käyttää tätä hyväkseen. Rajavartiolaitoksen tuottama laskelma päästön laajuudesta ja kokonaistilavuudesta sekä päästön laadusta (öljytyyppi) ovat tärkeitä muuttujia. SYKEn tekemää vaikutusarviota (lausuntoa) ja oikeudessa esitettävää näyttöä varten tarvitaan myös muita tietoja, kuten öljynäytteestä (päästö) mitattujen yhdisteiden pitoisuudet, sekä kenttänäytteet päästöalueelta ja niissä olevien öljyperäisten yhdisteiden pitoisuudet. Koottavaan aineistoon tulisi mahdollisuuksien mukaan sisältyä erikseen tarkemmin määriteltäviä vesi- ja eliönäytteitä päästöalueelta. SYKE on aiemmissa arvioissaan 2010-luvulta alkaen käyttänyt tietoja öljylautan mallinnetusta kulkeutumisesta, päästöalueen ja sen välittömässä läheisyydessä olevista luontokohteista, Itämeren fysikaalis-kemiallisista erityispiirteistä ja ekologiasta, sekä tavoista, joilla eri öljytyypit ja niissä olevat yhdisteet jakautuvat ja vaikuttavat merieliöstöön.

SYKE esittää, että yllä mainitun toteuttamiseksi laaditaan toimintamalli, jonka avulla kuvatut tiedot voidaan öljypäästötapauksissa saada.

SYKE esittää myös, että öljypäästöjen tuomittavuus tulisi koskea myös Suomen talousvyöhykettä.

Kari Lehtonen, ryhmäpäällikkö
SYKE merikeskus

Liitteet -

Jakelu Liikenne- ja viestintävaliokunta, Suomen ympäristökeskus SYKE
Tiedoksi -